

קיום דברי התוכחה ובגדים החם לא תרגיע, מופת כי הנחנה
ישראל היא רוחנית ולא מבטית

נפלא הדבר איך נתקיים נבואתם בתומם, התורה
הקדושה היא מורה שעות, אשר יושבי בית המדרש ע"י
התורה יוכלו לתת אמת מידה כמה נטתה ספינת ישראל
מן הדרך. אם נקרא בעין פקוחה, נראה כל אשר יקרנו
עתה רשום בכתב אמת, ובתוכחה הנאמרה זה יותר
משלש אלפי שנה. נתפורנו מקצה הארץ ועד קצה
הארץ, אין שום מקום על פני כדור הארץ אשר לא נפור
שמה ישראל, רוב הקיבוץ של עם ישראל במקומות אחדים,
אך המיעוט נתפור על כל כדור הארץ, הננו לועזות לכל
ממלכות הארץ, הכל ידעו כי בבא ישראל לאיזה מקום
ישגשג המסחר, ובלי שום מעם הננו לועזות, אך יד ה' היא
אשר אין לזה שום מקום בשכל. נפלא הוא הדבר איך
נתקיים בנו זה שלש אלפי שנה, ובגדים החם לא תרגיע
ולא יהיה מנוח לכף רגלך (דברים; כח, סה). חלפו הרבה
עמים נשתנו הרבה דעות, צמחו דעות וחברות צער בעלי
חיים אשר גם על הבעל חי ירחמו ועל המדבר לא יחפצו
לרחם, ונעשה תורה וחובה לרדוף את בני שם, שום שכל
אנושי לא היה יכול להבין את זאת. כאשר החלה ההשכלה
לפעם שרו שירים כי יבוא יום אשר לא יהיה ניכר איש
לפני רעהו בשביל מולדתו, ובאמת לפי השכל היה הצדק
אתם. אך יושבי בית המדרש הם ראו בחמורה דרך אשר
בידם, בהתורה הקדושה הכתוב ובגדים החם לא תרגיע,
ואמרו להם אף כי לפי השכל הצדק אתכם, אך דבר אלקינו
יזקם לעולם, כי אם הספינה תט מני הדרך, יחפצו להתקרב
לעמים למצוא הן בעיניהם, וע"י יעברו מדברי התורה, או
או יתקיים ובגדים החם לא תרגיע ולא יהיה מנוח, יתקיים
הכתוב (יחזקאל; כ, לב) אשר אמרתם היה נהיה כגוים,
תחפצו להדמות להם, ובוז תאמרו להשוות להם בזכויות,
שישכחו חמה כי מעם אחר הנכם, היה לא תהיה, ביד
חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם (יחזקאל; כ, לג). ועתה
נראה כי נבואת יושבי על התורה, אשר ראו דברי
נבואתם בספר התורה, איך לא שונה כמלא השערה,
באשר ספינתנו לא תלך על פי השיטה המבטית, אך ע"י
שיטה רוחנית ע"י הנחנה נבוחת.

ח

הנחנה ישראל למעלה מן הטבע, ועל כן ההשתדלות
הראשונה היא ברוחניות

אמרו רז"ל כברכות (טז:) ר' זירא בטר דמסיים
צלותיה אמר הכי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שלא נחטא

שהוא נושא את המשא כלי שום הפסק, וכן הגמל וכדומה,
כל הבחמות הביתיות אשר יטפל בהן האדם להכין מאכלים
ומשתם ומקום מנוחתם, יעשה בשביל הרווחתו מהם. יש
חיות הדורסות והטורפות, אשר גם אותם יהיזק האדם
בכלוב וכל מחסורם עליו, אף כי מהם בעצמם אין לו
תועלת, אך תועלתו מה שהכל יבאו להתפלל על החיות
הטורפות, כי יש להם כח גדול, או כי מבנה גווס הוא
נפלא, כמו האריה והדוב, הפיל והשנהב, אך יש חיה אחת
אשר לחמה מידי האדם, והיא לא תביא תועלת כמו
הבחמות הביתיות, גם מסוג חיות הדורסות לא תוכל
להיות, כי אין לה כמה להיות מחברתם, מבנה גופה קטן
וחלש וכח אין לה, ואעפ"כ תמצא אצל האדם כל
הצטרבותה, חיה קטנה אשר יפרנסה האדם, לא בשביל
תועלת כמו הבחמות הביתיות, אך בשביל שכחו בפיו כי
עז פנים הוא, וכל העובר ינבח עליו וישכו, ובעזותו
ונביחתו ירויח פרנסתו.

כן היו חומים אשר פרנסי הדור אשר כל אנשי הדור
כבדום והוקירו וראו יראת הרוממות מפניהם, שמעו לכל
הנה שיצא מאתם כי היו גדולים ואנשי מעשה, כל הדור
הלך לאור תורתם וצדקתם, תועלת רב הגיע לכל הכלל
מאתם ברוח ובנשם. אך הגיעו שנים אשר משלו ברוח
ישראל חיות טורפות, והם היו מנהלי הדור וראשיו, ההמון
שמעו בקולם כדברי האורים, אך אף כי היו חיות דורסות
כופרים בדברי חז"ל, אין להתפלא איך נתעו המון ישראל
לשמוע לדבריהם, כאשר היה להם במה להתענות, כי היו
חכמים בכל מדע חוקרים ופילוסופים, העם התפלא לגדול
חכמתם וידיעתם, ע"כ נתעו אחריהם והיו הם פני הדור.

אכן בסוף הימים בעקבתא דמשיחא, יהיו ה"פני", לא
אנשים ואנשי מעשה, באשר כל תועלת לא יהיה מהם,
ואף חיות הדורסות – כופרים ואפיקורסים ג"כ לא יהיה
להם במה, כי חכמים לא יהיו וידיעתם תהיה מועטה מאד,
אך כחם יהיה כפיהם, עזותם תעמוד להם ונביחתם
שינבחו על כל אדם גדול, על כל דבר שבקדושה יתנפלו
ויבזו ישחקו וילעגו, ובוז יהיה פני הדור ומנהיגיה, ולזה
יקרא חכמה, והעם ילך אחריהם כבחמה בבקעה, אחרי
אלה אשר כל חכמתם היא שפתם אשר שתו בשמים פיהם
ולשונם תהלך בארץ ועזותם תפרוץ, ובוז יחקו להם
קרניים, להתאמר כי הם מורי ומאורי העם, כי הם פקחו
עינים, לזה יקרא פקחות עינים, פריקת עול, מלכות לשון
בכל.

ובכן לפי דעתנו מה היה על אסתר לעשות בשלש ימים שהכינה עצמה לבא אל המלך אל החצר הפנימית, הלא כל השתדלותה היתה צריכה להיות כדי לשפר גווה יפיה ומראיתה, כי הלא אך בזה תציל את כל ישראל וגם את נפשה. ורוח הקודש יספר לנו את המידה של אחשורוש וטבעו, כי בראותו את אסתר נשאה חן בעיניו, ואך בשביל זה הושיט לה את שרביטו והציל אותה ממוות, לא בשביל שהיא אשת חזק, לא בשביל שהיא המלכה שבחר מכל הנשים והבתולות, בשביל כל זה לא היה מושיט לה שרביט הזהב, כי כבר שכחה ודבקה נפשו באהרת, והיא אסתר המלכה לא נקראה אליו יותר משלשים יום. ובכן יספר לנו רוח הקודש כי לו לא נשאה חן בעיניו באותה הרגע, או לא היה מושיט לה שרביט הזהב, והיו הפקידים ממלאים הוכתם להמיתה, ואולי בזה היו ממלאים רצון המלך, אשר אם כבר דבקה נפשו באהרת כבר היתה לו לזר, כדרכם של אלה וכידוע מאורחותיהם, וזה מראה לנו כי כל ישראל היו תלויים ברגע הזאת, אם יפיה ותואר פניה של אסתר המלכה יהיה קסם למצוא חן בעיני אחשורוש.

ובדאי אילו היו שואלים אותנו מה על אסתר המלכה לעשות באלו השלש ימים שהיא מכינה עצמה לבא אל אחשורוש, היינו אומרים כי היא מצווה לאכול ולשתות ולהתענג בכל מנעמי החיים, ואפשר שהיינו גוזרים עליה שתאכל אף דברים האסורים, כי הלא פיקוח נפש אחת דוחה שבת ומכש"כ שארי איסורים, ואף ספק פיקוח נפש דוחה את השבת, האיסור היותר חמור, ומכש"כ פיקוח נפש של כל ישראל נער וזקן טף ונשים. ובכן בודאי היינו אומרים חובה עליה להתענג בכל התענוגים שבשולחן המותרים והאסורים למען זה יפעול על תואר וקלסתר פניה, עד שבקסם פניה תקח לבבו שיושיט לה את שרביט הזהב, ואז תוכל להתחנן לפניו על עמה.

אכן מה נשתומם, מה עשתה אסתר המלכה באלו השלש ימים, היא אמרה צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלש ימים לילה ויום, וגם אני ונערותי אצום בן. נוכל לשער בנפשנו איך נפל אור פניה, איך נשחת תארה, עת שצמח שלש ימים לילה ויום. ובפרט מלכה האמונה על מנעמי החיים, כמה הזיק תוארה ומראה הצום שלש ימים. וכאשר אמרו רז"ל במגילה (יג.) שבא מלאך ומשך עליה חוט של חסד, כי לו לא בא הגם למשוך עליה חוט של חן, לא היתה מוצאת חן בעיני אחשורוש. ובכן אילו היינו אנחנו יודעים כי אסתר צמח שלש ימים טרם בואה אל

ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו, ע"כ. כמה יש לנו להתבייש מאבותינו בכלל, ובפרט בהאמונה הזאת כי כל הנהגת עם ישראל הוא למעלה מדרך הטבע. ה' הוציא את אברהם ואמר לו הבט נא השמימה, ואמרו רז"ל (בר"י; פ"ד; מד, יב) הנביה למעלה מכיפת השמים, אין הבט אלא מלמעלה למטה, כי כל העמים המה תחת כיפת השמים תחת מערכת הכוכבים, תחת יד הטבע והנהגת ה' עליהם על ידי הטבע, אבל הנהגת זרע אברהם למעלה מכיפת השמים, לא ע"י הטבע ונהיג ה' את עם קדושו, אך הוא בעצמו עיניו בהם בלי שום אמצעי. ואם כי עלינו לבלי לסמוך על הגם, ומצווים אנחנו לעשות תחבולות גשמייות וז' יברכנו בכל מעשה ידינו כי כן חובותינו לעשות, אבל עלינו לידע כי לא מעשינו יפעלו, לא כחנו יגביר חילים, אך כאשר אנחנו עושים חובותינו ע"י הפעולות הגשמיים, אז אם כבר זכינו לבנו וטוב בעיני ה' מעשה ידינו, אז ישפיע ה' הטוב ויצילנו מכל רעתנו. וזה היה הדבר בחוש לאבותינו ועפ"י התנהגו, שממש נבחר ונשתומם על זה.

מבאר דרכי ההשתדלות של ישראל מדרך ההשתדלות של מרדכי ואסתר

הנה בימי מרדכי ואסתר בקום עלינו המן הרשע ימ"ש. וגזר גזירה נוראה שאין כמותה להשמיד ולהרוג את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים, צרה שכמותה לא נהיתה, ואחת היתה לישראל התקוה שאסתר תלך אל המלך ותתחנן להעביר את גזרת המן בן המדתא, וכל תקות ישראל וישועתו היתה תלויה בשליחותה אל המלך. החוק הלא היה כי כל אשר יבא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית מלבד אשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב, ובכן כל תקות ישראל היה על הרגע הזה, הרגע אשר תכנס לחצר הפנימית של המלך, אם יושיט לה המלך את שרביט הזהב, אם תמצא חן ויטהר לחושיט לה את שרביט הזהב בטרם ימלאו הפקידים את חובתם להמית אותה על אשר נכנסה בלתי קרואה. ובכן הצלת כל ישראל מהגזירה הרעה וגוראה, מהרג ואבדון נער וזקן טף ונשים, תלוי אם ברגע אשר תכנס תשא חן בעיני המלך, ובכן הלא כל ההשתדלות צריך להיות שאסתר תשא חן בעיני המלך ושימשך לבבו אחריה. ובמה תשא חן בעיני המלך, בזה שיאהב אחשורוש, לא צדקת נפשה לא טהרת נשמתה לא קדושתה יקחו לבבו, אך קלסתר פניה ימשוך את לבבו, אם תהיה יפת תואר וטובת מראה.

מיתה רוחנית על כל עם ישראל, כי אם לא יחנכו וילמדו את הנערים תורה, הדת מאין ימצא ומאין תהיה תורה בישראל. וזה היה חטאם הנורא שנהנו מסעודתו של אותו רשע, לא אמרו שאכלו, נפשם לא התנאלה בפת בן המלך ובין משתיו, אבל רוחם התנאל. וכאשר אמרו רז"ל בפסחים(פז). על הפסוק אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום, ואמרו אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, החומה של עם ישראל היא תורתנו הקדושה שתנין ותשמור עלינו מכל החצים ואבני הבליסטראות שזורקים שונאינו לקרקר קור. והשדים המה תלמידי חכמים, השדים ברא ה' להניק את הילדים, ע"י השדים מתגדלים כל ילדי הדור עד שיחיו לגדולים, לולא השדים לא היה דור חדש, בן בישראל התלמידי חכמים הם מגדלים הדור לישראל, לולא השדים שנתן ה' לבנסת ישראל, היינו התלמידי חכמים, לא היה מתגדל דור לבנסת ישראל. אכן על עולם אמרו (שם) אחות לנו קטנה ושדים אין לה, זה עולם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד, זה היה חטא שלהם במדי בשושן אשר בעולם המדינה (דניאל: ח, ב) שלא היה להם שדים, לא התבוננו איך לגדל את הדור הבא ולהניק להם מחלב התורה והדת, ובכן אם כי הם למדו אבל לא זכו ללמד, וזוהי היה מתפשט העמי ארצות, וזוהי ההריסה, וע"כ הניח ה' את הגזרה על כל ישראל.

ומרדכי ואסתר היה להם כה בחוש כי הנהגת ישראל בכסא הכבוד, ואם כי היו מחויבים לעשות פעולות אנושיות ותחבולות גשמיות, לילך דעפוטאציא (משלחת) אל המלך אחשורוש, כי עם ישראל כסכנה נוראה שלא היתה כמותה, והשליכו נפשותיהם מנגד, אבל אחרי שהתנהגה הרוחנית העיקר, א"כ בתחילה נהוץ לילך דעפוטאציא אל מקום ההנהגה הרוחנית, לעשות תשובה שתניע עד כסא הכבוד, תשובה זה צום ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה מלמעלה, ע"י הצום שבו כל ישראל בתשובה שלימה, כמו שנאמר ליהודים היתה אורה ופירשו רז"ל (מגילה טז): אורה זו תורה, הועילה הדעפוטאציא למעלה, ובכן הלכה הדעפוטאציא שלמטה, ועל כן גמרו מרדכי ואסתר בנפשם שבשלשת הימים שהכינה עצמה אסתר לבא אל המלך אל החצר הפנימית, לצום שלשת ימים לילה ויום. דבר אשר לפי הכנתו היה זה מעשה נורא וסכנת כל ישראל בעת שצריך למצוא הן בעיני אחשורוש, ודבר זה צריך להיות ברנע אחד שיניע ראייתה אל לבבו, וזוהי לפי דעתנו תלוי הצלת כלל

המלך אל החצר הפנימית, במה היינו צועקים אוי! אבדנו חלילה כולנו אבדנו. והיינו קוראים אל אהותנו את היא השופכת הדמים של כל ישראל, אם חייך אינם בעיניך כלום כאמרך ואני כאשר אבדתי, כי המלוכה על מאה ושבע ועשרים ומאה מדינה אין נחשבים בעיניך, כאשר נקרעת מבית ישראל והנך אנוסה בידי מי שאינו ישראל, והנך חושבת עצמך אבודה, אבל איך לא תחוס על עם ישראל אשר הנך מאבדת בידך בזה שתצומי, ומראך ותוארך יהפך למשחית, ולא תמצאי הן בעיני אחשורוש האוהב יופי, וזוהי יהרגו אותך וכל תקות ישראל אבדה, חוסי על עוללים ויונקי שדים, במה היינו קוראים כן במר נפשנו.

אבל אסתר המלכה ברוח קדשה ובחכמתה צמה שלשת הימים, ומרדכי שהיה מיושבי לשכת הגזית הסכים לדבריה שעליה לצום שלשת ימים ביהד עם כל בית ישראל. יען היתה בלבבם האמונה כה, עד שממש היה להם חוש האמונה, והם ידעו כי הגזירה שלמטה בודאי באה מלמעלה מהנהגה העליונה – מהשגחה העליונה. ומרם שתבוא בשליחותה אל המלך שלמטה, עליה ועל עם ישראל לפנות אל המקום העליון שממנו יצאה הגזירה, ועל ידי המקום העליון בתשובה, ואם כי עשתה כצווי מרדכי, שעליה לעשות התחבולות הגשמיים לבא אל המלך ולהתחנן לפניו, אבל עיקר הכל התחבולות הרוחניים להגיע בהתשובה עד כסא הכבוד, שמשם הנהגת כל ישראל.

הגזירה יצאה על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, הכוונה שאחרי שראו כי אותו רשע עושה משתה ומוזמין את כל העמים, בלי הבדל דת ולאום והשתיה כדת אין אונס, וזהו דרך החפשית, חופש הדת ושכחת שנאת הלאום וחופש האישיות, ומעתה כבר סר השכת הבערות, מעתה כל העמים יחיו בשלום, ובכן על ישראל גם כן להתקרב אל העמים, ולראות שכניהם ובנותיהם ישוו בשפתם ובחכמתם ובהנהגתם אל כל העמים, ובכן הלא עתה החובה לייסד בתי ספר כאלה שישכילו זרע ישראל בכל החכמות, שעי"ז ישאו כבוד בלאומים ויהי כבוד ויקר לעם ישראל, וזה להם עתה לספות להנערים תורה כתורה, יש ענינים יותר גדולים לעם ישראל להשיג כבוד ותפארת ולהשתוות אל העמים, אחרי שהם מתקרבים אלינו הלא עלינו להושיט להם ידינו. ובכן אילו היו הולכים כה לפי מחשבותיהם, היה גלוי לפני הקב"ה שאו היתה חלילה

נמולים, ואלה שהיו בצאתם ממצרים בני עשרים שנה מתו במדבר, ובכן יותר משני שלישי ישראל היו הנימנים בין השש מאות אלף, היינו יותר מארבע מאות אלף שהיו בין אלה שנמנו במנין, מלבד אלה שהיו פחותים מבני עשרים, כל אלה נמולו, וכמעט כל האומה נמולו ע"י חרבות צורים, הלא נורא הדבר, איך העמידו את כל כלל ישראל בסכנה נוראה כזאת. ולא עוד אלא שמכל הערלות עשו גבעה, ובטח ראו זאת כל האורבים והעוברים. והלא כשיוודע הדבר להאויבים היו באים אז למלחמה, וחלילה היו הורגים את כל האומה בהיותם כואבים, ואין לאל ידם להושיע את עצמם כי כואבים המה, הלא נבהל מהמעשה הזאת.

אכן כאשר העיקר ההשגחה העליונה המנהגת את עם ישראל לא בכה טבע, אך בכה למעלה ממקור הרוחני, ובכן לילך לכבוש ולרשת את ארץ הקדושה צריכים להיות מולים, להסיר את ערלת הבשר ויחד עם זה את ערלת הלב, ורק אז יוכלו לבא לרשת את ארץ הקדושה, אשר היא קדושה לה' ועיני ה' בה, וא"כ עשותם את העיקר לבא בכה הקדושה, זה יועיל לעשות הטפל היינו המעשים והפעולות שיעשו במלחמה. ובכן תאמר לנו הנבואה, זכר באיזה עת אמר ה' ליהושע עשה לך חרבות צורים ומול כמעט את כל האומה הישראלית, וזוהו יאירו עיניך לידע את כל מצב בני ישראל בארץ, כי הם למעלה מכיפת השמים וממערכת הכוכבים. ועל פי זה תדע לך כי אף כי בתחבולות תעשה מלחמה, מלחמת החיים ומלחמה בנוים, אבל בכל זה תדע כי עיקר ההצלחה תלוי אך בהנהגה הרוחנית, ועליך לבחון פעולותך ומעשיך עפ"י המידה הזאת.

1

מחו אשריכם ישראל בזמן שאין עושיין רצונו של מקום

בזה נוכל לבאר דברי הכתוב (הושע ב, א) והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי. מצאנו בכתובות (סו) מעשה בר' יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו, ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני, אמר לה בתי בת מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני, אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו ר' לא כדון מתלין מתלא בירושלים, מלא ממון חסר ואמרי לה חסד. נפלאה היא צדקתם הגדולה ואמונתם הנפלאה.

ישראל, אעפ"י החליטו שצריכה אסתר לצום שלשת ימים כדי למצוא חן בעיני מלכו של עולם, ואח"כ לבא אל המלך שלמטה.

אבל כמה הדבר רחוק מהשגתנו וממחשבותינו אנו, כמה רחוקים אנחנו מחוש האמונה זאת, להשכיל ולהבין כי אף שעלינו לעשות פעולות בעד עצמינו ומחויבים לעשות מעשים כבירים במסירות נפש בעד כלל ישראל, אבל לידע כי עיקר ההנהגה היא למעלה בכסא הכבוד עפ"י הרוחניות, ובכך לבחון כל פעולתנו עפ"י המידה הזאת, ואז היינו מצליחים בעזר השם.

ביאור הכתוב 'בעת ההיא' אמר ה' אל יהושע וכו' ושוב מול את בני ישראל שנית

ביהושע (ה, ב) בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית. נתבונן נא למה אמר הכתוב בעת ההיא, הלא כל המעשים שנעשו בימי יהושע והכתובים בספר יהושע היה כל מעשה בעתו ובזמנו, ומדוע אמר הכתוב פה בעת ההיא.

אכן הנבואה תאמר לנו עמוד והתבונן באיזה עת היה המעשה, והיה לך זאת לזכרון תמיד, ותדע איך לעשות ולהתנהג, בל תשכח באיזה עת אמר ה' ליהושע עשה לך חרבות צורים, זה יהיה לך תורה שלימה על כל המעשים והפעולות ועל כל מחשבותיך ורעיונותיך. הנה מצינו כאשר רצו בני יעקב להנקם באנשי שכם על הנבלה שטימאו אחותם, מה יכלו לעשות המתי מעט נגד עיר שלימה. התיעצו והתחכמו ואמרו להם למול בשר ערלתם, ועל ידי זה נערים שנים, בני שנים עשר ושלשה עשר שנה החריבו עיר שלימה, כי בהיותם כואבים לא יכלו לעמוד נגד שני נערים. רואים אנו כי לחסית למול את כל בני העיר זהו מעמיד בסכנה עיר שלימה, ומכל שכן למול אומה שלימה בפעם אחת, הרי זה מעמיד בסכנה את כל העם, ובפרט בעת שמוקפים מאויבים, ובפרט שהאויבים יודעים שבאים עליהם ללחום. והנה עם ישראל עבר את הירדן בעת שהיה מלא על כל גדותיו, וכל מלכי הארץ שמעו דבר זה, וידעו כי ישראל באים לרשת ארצם, ואורבים היו להם, שהרי יהושע שלח שני מרגלים חרש, ואעפ"י הוגד למלך יריחו כי אנשים מבני ישראל באו לחפור את יריחו. ובכן באותה העת שהסכנה גדולה, באותה העת אמר ה' למול את כל האומה הישראלית, שכל העם הילודים במדבר זה ארבעים שנה היו בלתי

ז

יעקב אבינו לא מת היינו "רוח יעקב" לא מת

אכן ידוע מאמר רז"ל במדרש רבה (בראשית: פ"א, מד, יז) על הפסוק ותדרמה נפלה על אברם, דמיך ולא לעי באורייתא וכו' דמיך מרמוטא. ביאור הדברים כדאיתא במס' תענית (ה:), הכי אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת, א"ל וכי בכדי ספדו ספדייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא, א"ל מקרא אני דורש שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ולכאורה נחי שדורש מקרא, אבל הלא הקשיא במקומה עומדת, וכי בכדי חנטו חנטייא וספדו ספדייא וקברו קברייא. אכן ביאור הדברים, כי כאשר ידברו ביניהם יעקב אבינו וכוונתו אל גוף של יעקב אבינו, אבל בעת שהוא דורש המקרא אין כוונתו אל גוף של יעקב אלא לרוח אבינו יעקב, רוח אבינו יעקב שבעת שהיה בן ששים ושלש, ואביו שלחו לישא אשה, הלך לו לבית מדרש של שם ועבר ארבע עשרה שנה ללמוד, לא קינא באחיו אשר ראה כבר חיים והיה לו מצב נכון, אך אבינו יעקב כל מנעמי החיים לא נחשבו לו נגד אשרו שישב ארבע עשרה שנה ללמוד. ע"כ בראותנו עתה בחורי ישראל, לא ימשכו אחרי זרם העת המסיתם לאהוב את הבטלה והחלולת תענוגי הילדים הגדולים, ויושבים מבקר ועד ערב באחלה של תורה, אשר באמת ירגישו צוף דבשה ונועם קדושתה, כי מי אשר חובר אל קדושת התורה כפי יראתו יתן ה' בלבו הרגש בדברי התורה אשר אלה אשר רחוק ממנה לא יבינו אותה, בחור בימי ילדותו אשר יש לו שאיפות מלחיכות בחוס ילדותו איך יוכל הוא להיות רחוק משאון החלל, כאשר סומא מלידה לא ירגיש ולא יבין נועם דבר יפה לעין, כן העוורים האלה לא ירגישו נועם וקדושת התורה, אך אלה בני התורה להם תתן התורה צוף מעמם, וכאשר נראה זאת עתה, בני הנעורים בעלי כשרונות געלות עם שכלים נעלים וחריפים, לא יחפצו לרעות בגנים אחרים אשר ידעו כי שמה יפרקו מעליהם עול תורה ומצוות, ומקריבים הם חלבם ודמם מבחר ימי עולמיהם על מזבח תורתנו הקדושה, לא יקנאו במטריהם אשר למראית עין נדמה כי מצבם איתן, כי תורתנו הקדושה יקר בעיניהם מחיי החלל, וכל כופר לא יקרו בעדה. אז נאמר, יעקב אבינו לא מת, רוח הקדושה שהשריש יעקב

בת נקדימון בן גוריון אשר אביה הרבה כה לפעול למען ישראל, עד כי כאשר לא היה מים לעולי רגלים שאל שמים עשרה בורות מים והבטיח תהתיחם שמים עשרה בורות כסף (תענית יט:), ולו לא היה גשם היה מחויב לשלם, וחמה נקדה בעבורו, ופיזור תמיד לעניים כלי מילת (כתובות סו:), אעפ"כ לא התאוננה לומר, אבי עוזר ישראל והדואג בעד ישראל נענש, אך עוד שאלה בלשון פליאה על ר' יוחנן בן זכאי מה מתפלל על סמון אביה שהלך, הוא לא מלה הממון כראוי, לא עשה צדקה כראוי, ע"כ חסר, וזאת אמרה ריבה קטנה, מה גדלה צדקתם ומה חזקה אמונתם.

שם וכו', אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מביט אביה חיוץ משל המית, בכה ר' יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, בזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בחמתן של אומה שפלה.

ולכאורה יפלא הדבר, על זה שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, יפה אמר ר' יוחנן בן זכאי אשריכם ישראל, אבל מהו האושר מה שבזמן שאין עושין רצונו של מקום נמסרין ביד בחמתן של אומה שפלה. אכן באמת גם זה אושר שלנו, כי לולא שהבדילנו ה' ועשה מחיצה בין ישראל לעמים, כבר היה אבד חלילה זכר ישראל, כי אילו היה נותן מנוחה שיוכלו לישב בשלוה ולא ירדפו אותנו מנדינו, אז היו נערי ישראל בחוס שאיפתם עוברים לאט לאט לצידם, כאשר ראינו בעליל במקומות אשר נתנו לישראל על איזה עת שווי זכויות, איך הרבה שכתו צור מחצבתם, וכמאמר הו"ל (איכה ובה פ"א א') על הפסוק היא יושבה בגוים לא מצאה מנוח, הא אם מצאה מנוח לא היתה חוזרת.

ועל כן נראה. כי בעת שכרת ה' ברית עם אברהם בין הבתרים, נאמר (בראשית: טו, יב) והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו, ודרשו רז"ל כי הראה ה' לאברהם אבינו ארבע מלכויות, ולכאורה יפלא מה ענין ארבע מלכויות לברית בין הבתרים, הלא כשכרתים ברית מבטיחים זה לזה טובות, וא"כ השם כאשר כרת ברית עם אברהם אבינו הלא אז העת להבטיח לו טובות, ומה ענין כשורת הגלויות בעת חברית.

ה', זה העושה פשרה¹. הכוונה יש אנשים העושים פשרה עם התורה, ויש אשר במצות שבין אדם למקום הם זחירים בכל נפשם, ובמצות אשר בין אדם לחבירו הם מזלזלים, עליהם נאמר ובוצע ברך נאין ה', הוא עושה פשרה. אבל האם תעשה פשרה עם רופא מומחה שיאמר לך שני הסמים האלו הם סמי המוות האוכל מהם ימות, התזלזל באחת ובאחת תשמע לו, כי תאמר לו אעשה פשרה עמך, אם אך תדע כי הרופא הוא מומחה וחיים יקרים אצלך הלא תהיה זחיר בשני הסמים מלשתות אותם, ואם תשתה סם אחד אף כי תהיה זחיר מהם חשני, אות הוא כי אינך מאמין להרופא, ותהיה מן הכסלים והפתיים שעברו ונענשו. כן רופא כל הארץ יודע סגולות הנפש כי הוא בוראם, והוא נתן לנו את תורתו הקדושה וציונו להזהר משם"ה ל"ת, ואמר כי כולם ארס לישראל אשר רק אם ישמר מהם אז וחי בהם, אבל אם יעבור חלילה על אחת מהם אז כבר מת הוא מיתה רוחנית אשר היא קשה יותר ממיתה הגשמית כי היא מיתה עולמית, איך תקל בהם, ואם הנך מיקל באחת מהם, אינך מאמין בכל התורה כולה, כי המאמין הוא מאמין בכל, והוא יעשה אותו וחי בהם.

יש אנשים ששנור על פיהם אינני צדיק כל כך, ובזה יעברו על הדברים היותר חמורים, ודרכם שאול ואבדון, מתפללים כמה בכל יום אבל יפסיקו באמצע התפילה, ומדמים בנפשם שאם מפסיקים כמה, רק צדיקים אינם, אבל איך לא יבושו ויכלמו אשר יראו לעתיד לבוא את אשר פעלו בהפסקם, הלא אם יכתבו מכתב לשר צבא ואח"כ יראו כי שגו וכתבו באמצע המכתב דברים בוויים, הלא יבושו ויכלמו ויחרדו מכעם השר צבא, ואיך לא יתביישו מפני מלך המלכים, כי הלא הם מתפללים, הלא ידעו ויאמינו כי השם יתברך ברב חסדו שומע תפלת כל בשר, ואיך עליהם לחרוד מכעסו, אשר באמצע ברכת אהבה רבה שיאמרו להשם וידברו לאדון כל הארץ ויאמרו לו בלשון אתה, איך באמצע מבלבלים בדברים בוויים, על זה נאמר ובצע נאין זה העושה פשרה, אם הוא מתפלל צריך להתפלל כדיו.

לפעמים מהקלות הזה שהוא עושה פשרה בנפשו, ומפני התירוץ שיתרין את עצמו אינני צדיק כל כך, יעברו על דברים שהיכבים עליהם סקילה. יש אשר ישמרו שבת

אבינו בבנינו ע"י הנהגתו, שנעשה לכה טבעי, אהבת תורה שירשו מאבינו יעקב, עוד לא מת, וחי וקיים בתוכנו.

אמרו חז"ל (ע"ז ג.) יבוא לבן ויעיד ביעקב אבינו שלא נחשד על הגזל. כאשר ממש לבן הארמי כל כלי יעקב, לא מצא מכל אשר לו מאומה, חתן הדר בבית חמיו עשרים שנה ואפילו סכין קטן של לבן לא נמצא אצלו, ולא עוד אף שהיה לו טענות ותביעות גדולות על לבן אשר כה עבדו באמונה, ממש במסירת נפש שמר צאנו, כחזוני מתא היה (ב"מ צג:), ביום אכלו החורב וקרה בלילה ונדדה שנתו מעיניו, כי יעקב חשש על איסור גזל באופן נפלא, כי ירא היה פן גזול הוא מעותותיו אשר שכורות ללבן, וחרי גזל חפץ גזל וגזל זמן גזל (מסילת ישרים פ"א) ע"כ אף כי מן הדין חי' פטור מעבודה כזו (לדברי רבה ב"מ צג:), אעפ"כ יעקב אבינו בצדקתו עשה לפנים משורת הדין, נשא בעול הקשה הזה, עשרים שנות עמל כזה. הרבה יש שעושים לפעמים לפנים משורת הדין, אבל רק בדבר אשר הוא נקל, אך היוכלו עשרים שנה עבוד עבודת עבד עבודת פרך, בלי מנוחה ביום ובלילה, ומפני מה, מפני לפנים משורת הדין. אכן אבינו יעקב, בזחירותו באיסור גזל, הוא אשר יומם ולילה, עבד עבודת פרך למען מצות לפנים משורת הדין, מפני החששא של איסור גזל, ולא עוד לבעל הבית כלבן הארמי אשר החליף משכורתו עשרת מונים, מעקודים לנקודים ולברודים, והיו לו תביעות אשר אילו היה תובע את לבן לדין היה זוכה בדין, אך לא סמך יעקב אבינו על דין עצמו בדבר שהוא נוגע, ונמח כה לסכול עשרים שנה עבודת עבד ביום ובלילה וכה באמונה, ואף כי ידע כי לבן נתעשר ממנו לא היה לו הוראת חיתר לומר אני אעבוד ואפעול והוא יתעשר ממני. ע"כ כאשר נראה גם אצלנו אנשים חנושאים ונותנים באמונה, חוששים לאיסור גזל, עובדים באמונה אצל בעלי הבית שלהם כמו אבא חלקיה אשר אף שלום לא השיב בעת העבודה (תענית כג.), נאמר יעקב אבינו לא מת, ויראתו את ה' גם בדברים שבין אדם לחבירו אשר הנחיל לנו, חי אצלנו.

ה

מבאר האיוולת של העושים פשרה במצוות התורה

לא נעשה פשרה להחזיק במצות זו יותר מזו, כי כולם מרועה אחד ניתנו. כמאמרם (סנהדרין ו:) ובוצע ברך נאין

1. וז"ל ספר הלכות גדולות (סימן א, הלכות ברכות פרק ז): רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שגול סאה של חטין טתנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה היאך זה מברך, אין זה מברך אלא מנאץ, שנאמר ובוצע ברך נאין ה', דקא עביד פשרה במצותיה דקב"ה.

הקראים להחזיק בשיטתם, ואם תודה האמת כי גם בתורת משה הינך כופר, צא לך מבית ישראל המחזיקים בתורת אלקינז, ואנחנו מה כי תקרא אותנו בשם קצונים, הלא אנחנו מדברים לכלל בית ישראל המאמין בתורתו אשר רוח יעקב אבינו בתוכו, וע"כ עלינו לתודיעם, הסר מדרך התורה הוא יוצא מהכלל, למען יוחרו מעתה.

יפתור דברי הפשטנים האומרים כי עיקר הוא בין אדם לחבירו

לא נדבר מאלה האוילים המתחכמים אשר בדו להם תורה חדשה לאמר כי עיקר הכל הוא דברים שבין אדם לחבירו, והם עושים פשרה עם התורה לצד השני, והם אומרים כי עיקר רוצה הקדוש ברוך הוא להשקות ולהאכיל האביון ולגמול חסד כי זה הוא מצוה שכלית וזה כל האדם. אבל האנשים האלה יכסו כחשם בפיהם, שבאמת הם כופרים בהשגחת ה' הפרטית, כי לולא האמינו כי ה' כל יכול ומשגיח על כל, אז היו מבינים כי אדרבה עוד מצות צדקה יותר חוקית ממצות תפילין, כי למצות תפילין יש מעט מכוא בשכל הזכירה מן התפילין, אבל מצות צדקה אין שום השגה בשכל אך ורק באשר כה ציונו אלקינז, כי אם מאמינים אנו בהשגחת ה' על כל דבר, וכי הוא פותח ידו ומשביע לכל חי והוא הוזה ומפרנס מביצי כנים ועד קרני ראמים, א"כ למה לנו לפרנס את העני, הלא את אשר נחתם בעדו בראש השנה יגיע לו גם אם אנכי לא אתן לו, ואת אשר לא נפקס בעדו בראש השנה זה לא יגיע לו, ולמה לי ליתן לו, הן אשר ראוי לו ריוח בעצמו גם אם לא יתנו לו, ואמו הקדוש ברוך הוא משגיח ומפרנס רק את העשיר, הלא עיניו אל העני והוא שוכן את דכא. אך אנחנו עושים המצוה כאשר כה ציונו ה', ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, השם יתברך ציוה שאם תראה ערום וכסיתו, אף כי באמת אם אך נגזר עליו שיהיה לו כסות יהא לו בלעדיך, עליך לכסותו כאשר תראהו ערום, והוא מצוה חוקית, אך למעננו ציונו בוראנו שאנחנו נעשה כאילו היינו אנחנו הנותנים לו ותחשב לנו לצדקה, והוא אמרם (יקרא רבה: לו, ח) יותר משבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית. וכן מרדכי הצדיק כשאמר לאסתר לילך למלך להתחנן על עם ישראל, אמר לה כי אם תחריש רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, כי בודאי אילו לא היתה היא עושה לא היה הקב"ה מניח את ישראל בידי חמן, אך עם כל זה עליה היתה החובה לעשות אף במסירות נפש. כי כן מצות ה', שהעושה יעשה כאילו תלוי

מחללו, ושומרים ידיהם מעשות רע ביום השבת, אבל הם חושבים למותר להיות צדיק כל כך להיזהר בקבלת השבת, וכניסו שבת אחר שקיעת החמה, ישכחו אלה כי אין לעשות פשרה עם התורה, כאשר אם יאחר אדם רגע צאת מסילת הברזל אוי לא יוכל עוד להטפו ולהחזירו, על אחת כמה וכמה שלא יוכל אדם לאחר את החמה, ואם מקבל הוא השבת רגע אחר שקיעת החמה כבר הוא מחלל שבת, אם בודאי, או הוא נכנס לספק חילול שבת אשר צריך על זה כפרה מרובה ה' ירחם. נובל לבאר בזה דברי המדרש (ע"י קהלת רבה ז, כב) שאין בין גן עדן לגיהנם אלא כחוט השערה, המדלקת גרות רגע אחד קודם שקיעת החמה הלא זה הוא אושר גדול גן עדן נצחי, שכר מכבד השבת, ורגע אחד כחוט השערה אם תאחר האשה הדלקת הגרות הוא גיהנם שאול ואבדון, חילול שבת ששקול ככל התורה כולת.

רגילים המה המתחכמים לקרוא להאיש המזהיר על זה, הצווה ככרוכיאל על דברים כאלו, וכמו על לשאת בשבת אשר זה מהדברים החמורים שבתורה מן החמורות שבחמורות, כי הלא המחלל שבת בפרהסיא אף באיסור דרבנן הוא ככופר חלילה (ע"י שו"ע יו"ד סימן ב' סעיף ה', ובבא"ה ט"ק ט"ו), ואף על פי כן רגילים המה לקרותו בשם קצוני. אכן דמיונם בזה לנער אחד שנמסע עם אביו על ספינה, ויראה את המלח המגלגל את האופן המנהל את הספינה כי הוא ממושיכה בכל עוז, שמה שהיה למטה יהיה למעלה, וישאל את אביו, ראה איך האיש הזה הוא קיצוני, הוא רוצה דוקא שיד האופן אשר היה למעלה יהיה למטה, והוא עמל לזה בכל כחו, מה איכפת לו להאיש הזה אם יהיה כמקודם. אביו ענהו, בידו יש מפת הדרך והוא יודע כי יש במקום הזה סלע חד, אשר אף כי ראשו אינך רואה, אבל לפי המפה אשר בידו יודע המלח כי יש במקום הזה הסלע, אשר אם תגע בו הספינה תנשב ותתרד למצולה, וע"כ הוא היותר בכל עוז, שתט הספינה לצד אחר. כן עלינו לענות להנער הקורא אותנו קיצוני, בעד מה שמוזהרים על דברים כאלו, "ספינתנו" אם תיגע מעט בחילול שבת תשבר לרסיסים, כל איש אשר שלח ידו בקדושת השבת, הוא נפסק ליוצא מהכלל כפי המפה אשר בידו, אנחנו מאמינים בדברי חז"ל אשר הורו לנו מה הוא חילול שבת, והם אמרו כי הנושא ביום השבת הוא מחלל שבת בפרהסיא, וע"כ עלינו להזהיר, ואתה אם אינך מאמין בדברי חז"ל ע"כ אתה קורא בשם קיצוני, לך לך אל

ימי עשרו, הוא עשה בעד עצמו, כי מצות צדקה לא שכלית בשביל החיות נפש העני, אך חוקית, כדי שניצול מדינה של גיהנם, רק המעשה עלינו לעשות, כאילו היינו מחיים בזה נפש העני.

יבאר מה שנמשל עשו לחזיר, והחילוק במצות שבין אדם לחבירו בין יעקב לעשו

יכרסמנה חזיר מיער זה עשו הרשע, (ילקוט שוח"ט תהלים ק"ט). ביאור דבריהם, חנה מצאנו בבראשית (לו, ח), ויקח עשו את נשיו ואת בניו כו' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו כי היה רכושם רב משבת יחדיו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם מפני מקניהם. והדבר הוא פלא, וכי עשו היה נדרף מפני יעקב, הוא חלק אל ארץ מפני כי לא יכלו לשבת יחדיו, וכי עשו היה הנגזל כי הוא הוצרך ללכת, הלא ידענו צדקת עשו כי לא רצה להיות נכנע לפני יעקב, ומדוע לא לחץ שיעקב ילך.

אכן חנה מצאנו הצלחת עשו הרשע, כי הוא התחתן באלופים כל בניו היו אלופים, ותמנע שהיתה אחות לוטן רצתה יותר להיות פלגש לכן עשו מלחיות גבירה במקום אחר, ויעקב אבינו כאשר צריך היה לישא אשה היה לו לעבוד בעדה.

אכן בחינם אין לוקחים לב העולם, עשו הרשע היה צד בפיו, הוא התהלך כי עיקר שיטת אברהם הוא להיות טוב בין אדם לחבירו, תחת אשר יעקב ישב תמיד באהל התורה וע"כ הלא לא יוכל לעשות חסד. אכן עשו שם שמים לא היה שגור על פיו, כי אמר מה חפץ לה' שיוכירו תמיד שמו ויעבדוהו, עיקר רצון שיחיה האדם זהיר במצות השכליות ובדברים שבין אדם לחבירו, והוא התפאר כי הוא האוחז בשיטת אברהם, והוא היה גבור ציד לוקח נפשות בגבורתו, ותמיד היה מקבץ סביבו את בנות שיעיר החורי ודורש אודות מדת החסד ומצות שבין אדם לחבירו, והם התפלאו על מדבריו הנפלא, כי לדבר אודות מצות השכליות זה ממשיך חלב, המה ראו את הדרך ארץ אשר בעשו, עד אשר כיבודו את אביו היה באופן נפלא, כי אביו יצחק כבדו עיניו מראות, והוא בעת אשר היה נושא לו את המזון היה מלביש את עצמו בגדים יקרים מפני כבוד אביו, הלא הוא זהירות נפלא במצות השכליות. תחת אשר יעקב אבינו שיטתו הלא לא יוכלו לקבל, כי הוא לא אהב להתרועע את בנות שיעיר, והוא הזהיר תמיד כי הקדוש ברוך הוא שונא זנות, וכי אברהם אבינו אשר עשה לפניו

הדבר בו אף שבדאי אין תלוי כלל בו, וא"כ אין לך מצוה חוקית יותר מזה. וזו היתה שאלת מורנוסרופוס לר"ע (ב"ב י.) אם אליקים אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסן, היינו שהיה קשה לו הקושיא הזו, כיון שהשגחת ה' על כל, א"כ למה ליתן להעני. אכן ר"ע השיבו כדי שניצול אנו מדינה של גיהנם, כי אין הצדקה בשביל להחיות העני, כי להעני היה מניע הראוי לו גם מבלעדי הנותן, כי לא יחסר לו חוק אשר נחתם לו בראש השנה, אך המצוה הזאת הוא למעננו, מצוה היא כמו מצות תפילין וכדומה.

בזה אמרתי, על אשר לפעמים נראה בתים גדולים אשר הרבה עניים מצאו בהם חיותם, ולהרבה אביונים היו עושים צדקות וחסד, ופתאום נשבר הבית לרסיסים, אז יתאוננו הרבה מה היה איכפת להקדוש ברוך הוא אם היה הבית ההוא קיים, הלא ידיחם שלחו לאביון, הרבה מצאו עזרתם בם, ומדוע החריב ה' בית כזה, וגם אם נאמר להם דברי הגמ' בכרמית (נח): דיו לעבד שיהיה כרבו לא יספיק כזה, כי יאמרו והלא בשביל העניים היה להקב"ה להחזיק אותם.

ואמרתי דאין להם מה להתרעם, דחנה אם נראה אחד שכר בית מבעל הבית אחד, ואח"כ ישכיר הבעל הבית את ביתו לאחר, אז רואים אנו כי לא נחה רוחו מההרווחה שהיה לו, כי לו היה טוב בעיניו מדוע השכיר לאחר. אבל אם נראה בעל בית אחד נתן במתנה לאחד לדור בביתו חנם, אם נראה אחר כן כי יניח לאחר לדור בביתו, לא נאמר כי אין רוחו נוחה מהעבר, כי הלא יוכל להיות שוכה אצלו למחצה דירת הבית על עשר שנים וכדומה ולא יותר. כן הדבר אילו היו נותני הצדקה מעשירים את העניים ומובתם להעניים שהם אהובים על המקום, בודאי שיש להקשות איך החריב ה' בית גדול שיש לו חכנסה מרובה כזה, אבל יודעים אנחנו כי נותני הצדקה אין מובתם להעני, ולא יעשו טובה חלילה עם הקדוש ברוך הוא, כי אם יצדק איש מה יפעל לו, והראוי ומניע להעני הרווחתו והצלתו יניע ממקום אחר, ואם איננו משיג ממקום אחר אות הוא כי גם על העני נגזר לכל ישוה הוא הדרוש לו, אך האיש ההוא בעל הצדקה העשיר את עצמו בנתנו צדקה, צדקתו לו לבדו, מובתו לעצמו, ע"כ אין להתפלא אשר אף שוכה מן השמים הרבה שנים באושר כזה שיוכל להעשיר את עצמו איזה שנים, מה שלא יתנו לו על יתר השנים, כי זכה באושר כזה שיוכל לפעול טוב וחסד אך על מספר שנים כזה ולא על יותר, כי כל הטובה והחסד שעשה כל

והשכלה, והרגוני על דבר אשתי. וזה היה הבין אדם לחבירו של עשו הרשע, רצוח ונאוף, מבחין היה מנומס ובעל דרך ארץ, מדברו בנחת, מכבד את החלש, גם ציד את החיות גם זה הוא דבר הממשיך את הלב, חיי השעשועים, אבל זה היה אסור כחזיר, אסור ומאוס.

והנה כל זמן שיעקב אבינו לא היה עשיר, לא כבדוהו והוקירוהו, כי חכמות המסכן בזויה, אכן כאשר בא יעקב מבית לבן ויפרוץ לרוב ורכושו היה רב, וראו כי צדקתו היא צדקה באמת, וכל מעשיו והנהגתו היה מטפה על פני עשו הרשע, כי אף שמתחלה לקח נפשות, אך אחר כן לאט לאט נתוודע ודון לבו, ויעקב אבינו החל לדרוש ולהראות פסלות השיטה הזאת ויקרא בשם ה', בכל בואו שם שמים היה שגור בפיו, הוכיח לכל כי נחין להיות שלם בשני הסימנים, הן בין אדם לחבירו הן בין אדם למקום, המה ראו כי גם בין אדם לחבירו זהיר הוא אך החולץ בשיטת יעקב ומתנהג עפ"י יראת ה'. אז הוכרח עשו לילך אל ארץ מפני יעקב, ושם אשר לא הכירוהו, שם כבדוהו והוקירוהו, בדמותם כי הוא האוחז בשיטת אברהם.

ע"כ כאשר נמצא אצלינו אנשים אשר לא יפרידו בין הדברים, ישמרו את כל תורת ה' הדברים שבין אדם לחבירו, והן הדברים שבין אדם למקום, אז נאמר יעקב אבינו לא מת, עוד חי בקרבנו רוח הקדושה שניתן לנו למורשה מאבינו יעקב.

ב

ביאור דברי חז"ל כי בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכולן נסקרין בסקירה אחת
עם לבן גרתי ואחר עד עתה, (בראשית; לב, ה) וברש"י גרתי ותר"ג מצות שמרתי.

אמרו רז"ל (ר"ה יח). בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכולן נסקרין בסקירה אחת. וצריך ביאור, כיון שהקב"ה סוקר את הכל ברנע, איזה תועלת יש מה שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון.

אכן נוכל לבאר מליצת חז"ל. כי הנה רבים מקילים ופוטרים את עצמם מה שעושים נגד חוקי התורה מפני כי העת הזאת היא עת אחרת, וכאשר רואים הם אחרים עושים כן יעשו המה, כחשבים כי אם הרבה עוברים הותר הרצועה. וע"כ בראותם הרבה שולחים עוליהם לבתי הספר הותר גם להם, ובאמר אליהם איש, הלא יחללו שם

משורת הדין לא אסתכל בדידיה ומכל שכן באחרת, כאשר אמרו רז"ל (ב"ב טז). כי אין שבח מה שהתפאר איוב שלא התבונן על בתולה, [בעתים ההמה היו רוב הבתולות קודם שתי עשרה שנה, ואף על פי כן היה איוב זהיר בזה], כי אין זה שבח. ויעקב הכביד כמוסרו, אשר שיטתו זאת לא יוכלו לקבל, ע"כ כבנינו לא רצו להתחתן אף שהם גם מזרע אברהם אבינו. אך שיטת עשו הרשע שהיא קולא גדולה לעשות הכל בכל העולה על הרוח, אך לעשות מצות שבין אדם לחבירו, הוא ממשיך הלב, והמשיך אליו ואל כל בני ביתו את בנות שעיר החורי אשר התרועע תמיד אתם.

והורו לנו רז"ל במליצתם כי עשו הרשע נדמה בזה לחזיר, כי השם יתברך ציוונו לאכול אך אלה החיות שיש בהם שני סימנים של טהרה, מעלה גרה ומפריסי פרסה, כן האדם צריך להיות לו שני סימני טהרה, טהרת הידים הם דברים שבין אדם לחבירו, וטהרת מעלת הגרה, דברים הפנימיים, החובות שבין אדם למקום, שני הסימנים צריכים להיות כשרים. החזיר אשר מפריס פרסה הוא וגרה איננו מעלה טמא הוא, כן עשו הרשע, אשר יראה כי פרסותיו סדוקות, יש לו סימן טהרה על מצות השכליות, אבל אין לו הסימן השני, טמא הוא. ובאמת החזיר כשהוא פושט את הרגל ומראה כי פרסותיו סדוקות, מלבד שהרגל הזאת לא תוכל להכשיר את כל הגוף, הנה הרגל הזאת בעצמה היא טריפה ומאוסה, כי היא רגל חזיר. כן המצוה אשר החזיקו בין אדם לחבירו גם זה אסור ומוקצה מחמת מיאוס. הכבוד והיקר שהראה עשו ובניו לבנות שעיר החורי, לא היה מפני כי נחין לכבד את מין החלש, אך בא מפאת התאוה ממקור משחת אשר שנאו ומשוקץ בעיני ה', וע"כ אמרו (רש"י בראשית כו, לד) שחיה עשו צד נשים מתחת בעליהן, הוא צדן באמרי פיו כמו שצד את אביו, ואמרו רז"ל כי גם הנפש הרג, כי זרועות השכל לא יעצרו בעד התאוה. וכמו שביארו המפרשים (מלבי"ם) את דברי אברהם שאמר לאבימלך (בראשית; כ, יא) כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי. כי אבימלך שאל את אברהם מה ראית בנו כי עשית הדבר, הן ראית כולנו בני תרבות בני השכלה ואיך חשדת אותנו כי נעשה כדבר הזה. אך אברהם ענה לו אחת ראיתי, כי אתם עם מנומס ובעלי דרך ארץ, אבל יראת ה' אין אצלכם, והכל בא מפאת חוקי דרך ארץ, על זה לא אסמוך, כי אם אין יראת ה', חוקי הדרך ארץ לא יעצרו בעד תועבות, ע"כ אמרתי רק אין יראת ה' אף שיש תרבות